

«У гніві тім шалію... Лиш я ні на мить ридать і тужить
не покину, допоки світло денне і зірки ряхтливі бачу...
Якщо померлий — це ніщо, це прах німий, що в землі
лежить, кара ж досі ще минає вбивць, — то де ж тоді
подівся сором? Чого людська побожність варта?»

*Софокл «Електра»
переклад з давньогрецької
Андрія Содомори, 1989*

ПРОЛОГ

ЕЛЕКТРА

Мікени безгомінні, проте сьогодні я не можу спати.
Я знаю, що там, у кінці коридору, мій брат уже скинув
ковдри. Щоранку, коли я приходжу його будити, вони
обплутують його ноги так, неначе уві сні він біг на пе-
регонах. Можливо, брат успадкував цю рису від нашого
батька, чоловіка, якого ніколи не знав.

Це наш батько дав мені ім'я в день мого народження.
Назвав на честь сонця: вогняного й розпеченого. Коли
я була малою, він сказав мені, що я світло сім'ї. «Краса твоєї
тітки славетна, проте ти вже яскравіша за неї. Ти прине-
сеш ще більше слави роду Атрея, моя доню!» І поцілував
мене в чоло, перш ніж відпустити. Я не пручалася, хоча
його борода й кололася. Я повірила його словам.

Мене не турбувало те, що тронну залу не сповнюють
мої нетерплячі женихи. Я чула оповіді про тітку Єлену, але
ніколи не заздрила. Бо гляньте лиш, куди її привела врода.
До чужого міста, яке вже десять років утримує наших чо-
ловіків. Десять років, що я прожила без батька, чіпляючись
за будь-яку нашу перемогу, звістку про яку передають гінці,
що проходять повз Мікени... Звістка про кожен тріумф на-
повнює мене гордістю, піднесенням, адже цього досяг мій
батько, Агамемнон, який так довго боровся і який згуртував
своїх людей, щоб битися доти, доки високі стіни Трої не
обернуться на порошок під кроками переможців.

Я постійно уявляю цю картину. Як він штурмує браму
міста, як вона нарешті падає до його ніг. І після всього

цього він повернеться додому, до мене. Його вірна донька чекатиме на нього, допоки рік минає за роком.

Знаю, що деякі кажуть, наче він ніколи не любив своїх дітей, що просто не міг, з огляду на те, що скоїв. Проте я пам'ятаю, як він обіймав мене, і пам'ятаю рівний стукіт його серця, я знала: у світі не знайдеться для мене безпечнішого місця.

Я завжди прагнула вирости такою жінкою, якою, на його думку, мала бути, якою я була би, якби він міг лишитися. Виправдати ім'я, яке він мені дарував.

Понад усе я бажала, щоб він мною пишався.

Десь у палаці, я впевнена, зараз блукає мати, вдивляючись у темну далечінь. Вона завжди рухається нечутно, її м'які ступні взуті у витончені сандалі, волосся перев'язане багряними стрічками, вона пахне подрібненими пелюстками і запашними оліями, місячне сяйво виблискує на її гладенькій шкірі. Я не хочу виходити зі своїх покоїв, аби не натрапити на неї. Натомість я підводжуся і йду до вузького вікна, висіченого в камені. Я не очікую нічого побачити, коли спираюся ліктями й визираю назовні, нічого, окрім хіба що розсипу зірок. Але коли я дивлюся, то бачу, як на далекій гірській вершині спалахує вогонь на вежі, а у відповідь спалахує ще один, а потім ще один, у ланцюжку, що біжить у бік Мікен. Серце калатає у грудях. Хтось дає нам знак. І є тільки одна річ, очікування якої об'єднує всіх нас.

Тріпотливі помаранчеві іскри спіраллю здіймаються в небо, коли спалахує ще один сигнальний вогонь, вже ближче. Сльози навертаються на очі. Я дивлюсь на вежі і не можу повірити, відчуваю, як усередині мене розгорається полум'я, сліпуче усвідомлення того, що це все означає.

Троя пала.

Батько повертається додому.

ЧАСТИНА ПЕРША

КЛІТЕМНЕСТРА

Рід Атрея був проклятий. Прокляття було жахливе, навіть за мірками божественних мук. Історія цієї родини сповнена жорстоких убивств, перелюбу, потворних амбіцій і неабиякої, аж надмірної, ненависті до людей. Всі про це знали, але коли Атріди, Агамемнон і Менелай постали переді мною та моєю сестрою-близнючкою в Спарті багато років тому... Що ж, тоді дурні історії про немовлят, яких готували і подавали на стіл батькам, здавалося, замахтіли і розвіялися, неначе пилинки під сонячним промінням.

Обидва брати були сповнені життєвої сили та енергії, не надто вродливі, але все ж харизматичні. Борода Менелая виблискувала рудуватим відтінком, тоді як борода Агамемнона була темною, як і рясні кучері на голові. Значно вродливіші залицьальники чекали на мою сестру: велика зала, в якій вони зібралися, здавалося, роздалася й стогнала від величезної кількості різьблених вилиць і витончених плечей, випнутих щелеп і блискучих очей. Єлена могла обирати з найкращих чоловіків Греції, але вона не зводила очей тільки з незграбного Менелая, який ніяково пересунув своє масивне тіло й мовчки втупився в неї.

«Донька Зевса» — так говорили про Єлену.

Я сама народилася з червоним обличчям і вереском, характерними для буденної принизливості пологів, тоді як моя сестра делікатно проклала собі шлях крізь чисто-білу шкаралупу й вилупилася біленькою і прекрасною. Легенду прикрашали вигадливі деталі: добре відомо, що Зевс може набувати різної подоби, тож цього разу він з'явився нашій матері білосніжним лебедем, приплив річкою до неї, маючи неприхований намір.

Отримати таке благословення від Зевса було за честь.

Так усі стверджували. Якщо Леда, наша мати, була вподобана самим володарем богів, то це означало велику честь для нашої сім'ї. Для нашого батька не було ганьбою ростити дитину від такого союзу.

І краса Єлени дійсно стала легендарною.

Залицяльники Єлени десятками з'їжджалися до нас. Як же вони штовхали один одного, рвалися вперед, вдивлялися в тріпотіння її вуалі, жадали хоч одного погляду на жінку, яку іменували найвродливішою у світі. А потім настрої змінилися, став неспокійним, я зауважила, як їхні руки наблизилися до мечів на стегнах. Єлена теж помітила це і ненадовго обернулася до мене, якраз настільки, щоб наші погляди зустрілися, і миттєве занепокоєння промайнуло між нами.

Уздовж зали виструнчилися наші охоронці й міцніше стиснули списи. Мені було цікаво, як швидко бурхливе осереддя натовпу рине до нас і скільки часу знадобиться охоронцям, щоб прокласти собі шлях крізь штовханину.

Наш батько, Тіндарей, заламував руки. День почався для нього так обнадійливо: наші комори переповнювали багаті подарунки, які приніс кожен юнак, щоб зміцнити власну позицію. Я бачила, як батько тішиться над здобиччю і статусом, які цей славетний день йому надав. Він безтурботно розраховував на здатність наших кременних братів захистити нас, як вони завжди й робили, але я почала сумніватися в їхніх силах, враховуючи те сонмище

чоловіків, які прибули сюди сьогодні, аби завоювати мою сестру.

Я глянула на Пенелопу. На холонокровність нашої тихої сіроокої кухні завжди можна було розраховувати. Але Пенелопа не відповіла на мій шалений погляд, бо була зосереджена на Одиссеї. Вони дивилися одне одному у очі так, наче вдвох гуляли запашним лугом, а не були замкнені в залі із сотнею розбурханих душ, між якими от-от мала спалахнути іскра, запалюючи полум'я.

Я закотила очі. Одиссей був серед женихів Єлени, як і всі інші, але, звісно, його дії були не тим, чим здавалися на перший погляд. «У цій халепі нам би не завадив його славетний розум», — подумала я, розчарована, що він натомість волів загубитися в романтичних мареннях.

Але те, що я помилково вважала замріяним обміном поглядами між моєю кухнею та її залицяльником, насправді було мовчазним створенням плану, бо Одиссей вискочив на поміст, де ми сиділи, і закричав, закликаючи до порядку. Хоча він був невисокого зросту й кривоногий, проте його поведінка виявилася владною, тож зала одразу сповнилася тишею.

— Перш ніж леді Єлена зробить вибір, — вигукнув він, — ми всі в дечому присягнемося.

Вони прислухалися до нього. Він мав дар підкоряти своїй меті волю інших. Навіть моя кмітлива кухня захопилася ним, а я вважала, що жоден чоловічий розум не в змозі зрівнятися з її.

— Ми всі прибули сьогодні сюди з однією метою, — продовжив Одиссей. — Ми всі бажаємо шлюбу із вродливою Єленою, і кожен з нас має безліч причин вважати, що саме він є гідним чоловіком для такої жінки. Вона — нагорода поза межами уяви, і чоловікові, який зможе назвати її своєю, доведеться докласти чимало зусиль, щоб захистити її від тих, хто намагатиметься відібрати її в нього.